



Höskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-20 30 00
www.hkr.se

Utagerande och explosiva elever i grundskolan

Skolpersonalens kunskaper och kompetens och förväntningar på
specialpedagogen

Knowledge and skills among the school staff and their expectations on
the special education teacher.

Självständigt arbete:	15 hp
Sektion:	Lärande och Miljö
Program:	Speciallärarprogrammet/ Specialpedagogprogrammet
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	VT 2015
Handledare:	Christer Ohlin
Examinator:	Ann-Elise Persson

Nilsson, M. (2015). *Utagerande och explosiva elever i grundskolan. Skolpersonalens kunskaper och kompetens och förväntningar på specialpedagogen*. Kristianstad: Högskolan.

ABSTRACT

Syftet med den här studien är att ta reda på skolpersonalens uppfattningar om hur problembeteenden bemöts bland yngre elever i skolans lågstadium. Mer preciserat vill jag också kartlägga specialpedagogens roll. Följande frågor är i fokus i arbetet: Vad menar skolpersonalen med utagerande/explosiva elever? Vilken kunskap och kompetens har skolpersonalen av att handskas med problembeteenden? Vad förväntas av specialpedagogen för att hjälpa arbetslaget i att hitta lösningar?

Eftersom jag har varit i nära kontakt med utagerande/explosivt beteende hos elever relativt många gånger, och upplever att kunskaperna kring detta är bristande ute på fältet, kändes det naturligt att fördjupa mig i ämnet. Då jag ville få en helhetssyn på individ-, och skolnivå valde jag informanter som lärare, assistent, skolpsykolog, skolkurator, specialpedagog samt fritidspersonal. Studien genomfördes som en kvalitativ undersökning genom intervjuer. Det visade sig att skolpersonalen anser att de har för lite kunskaper om hur de ska arbeta med explosiva/utagerande barn och vidare förväntas det av specialpedagogen att göra observationer och dokumentera och handleda för att hjälpa arbetslaget att finna lösningar i att hantera utagerande/explosivt beteende hos elever.

Resultatet av min studie får stor betydelse för mig i min yrkesroll som specialpedagog. Det som kommer att betyda mycket framöver är att jag blir mer lyhörd för vad skolpersonalen har för förväntningar på specialpedagogen. Konsekvenser av det innebär att min relation till ledningen kommer att stärkas och jag kommer att arbeta för att handledning till arbetslagen ska utökas. På så sätt får skolpersonalen bättre stöd och hjälp i att finna lösningar i sina klassrum. Ytterligare en konsekvens kommer att vara att vi alla kommer att bli bättre på många olika sätt eftersom jag framöver tänker arbeta för att få möjlighet att fortbilda både mig och mina kollegor på olika sätt.

Ämnesord: explosiv, helhetssyn, kunskap, kompetens, specialpedagog

FÖRORD

Efter att ha läst min lärarutbildning för grundskola F-6, klar år 06/07 upplever jag att jag har kommit i kontakt relativt mycket med beteendeproblem hos elever. Intresset har alltmer ökat för hur man hanterar elever med beteendeproblem där elever blir utagerande och/eller explosiva. Även intresset för hur kollegor hanterar problemen när det dyker upp men också hur mycket kunskaper som finns bland oss som skolpersonal. När jag sedan blev tillfrågad om att arbeta som vikarie-rande specialpedagog så kände jag att det här var det yrke som jag absolut ville fortsätta med. Efter vikariatet blev det anställning som specialpedagog och då kände jag att jag behövde en specialpedagogutbildning och sökte in till den. I min tjänst som specialpedagog upptäckte jag återkommande behov av stöd för ett arbetslag och just utagerande/explosiva elever. Eftersom min nyfikenhet och extrema vilja att få kunskaper inom detta ämne så blev den här studien så självklar för mig att utföra. Studien i sin helhet med allt vad det innebär såsom litteratur, intervjuer, bearbetning, analyser, diskussioner, mm. har verkligen bistått mig i min verksamhet och kommer att göra så framöver.

Jag vill nu rikta ett stort tack till min fina och tålmodiga familj som så ofta bara har sett min stängda dörr när jag har "pluggat". Den kommer numera inte att vara stängd längre utan nu finns det tid för att umgås. Jag vill även rikta ett stort tack till alla tålmodiga kollegor samt alla de som ingått i min studie. Stort tack vill jag även ge min fantastiska chef som med intresse har följt mitt arbete och haft tålamod med mig när jag inte har varit på arbetet. Slutligen vill jag även tacka min otroligt duktiga och alltid positiva handledare, Christer. Tack för att du har funnits och uppmuntrat, haft höga förväntningar, kommit med snabb feedback samt verkligen jobbat mig framåt i mitt arbete. För mig har handledningen varit värd guld.

Marie Nilsson

Knislinge den 15 maj 2015

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Syfte och frågeställning	7
1.3 Avgränsningar.....	8
2. LITTERATURGENOMGÅNG	9
2.1 Definition av ords betydelse:.....	9
2.2 Tidigare forskning.	9
2.3 Specialpedagogens roll	12
2.4 Anknytning	13
2.5 Sammanfattning.....	14
3. TEORI	16
3.1 Mind in Culture	16
4. METOD	17
4.1 Metodiska övervägande.....	17
4.2 Metodval	18
4.3 Undersökningsgrupp.....	19
4.4 Genomförande	19
4.5 Bearbetning.....	20
4.6 Tillförlitlighet	20
4.7 Generalisering.....	21
4.8 Etiska övervägande	21
5. RESULTAT	23
5.1 Vad skolpersonalen menar med utagerande/explosiva elever	23
5.2 Vad skolpersonalen anser att de har för kunskap och kompetens att handskas med problembeteenden.....	24
5.3 Vad som förväntas av specialpedagogen för att arbetslaget ska hitta lösningar.....	25
5.4 Omedelbar hjälp från specialpedagogen eller vänta	26
6. DISKUSSION	28
6.1 Metoddiskussion	31
6.2 Tillämpning.....	32
6.3 Fortsatt forskning	33
REFERENSER.....	34

BILAGOR

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

Redan under min utbildningstid i lärarutbildningen startade mitt intresse för hur vuxna i skolan hanterar och bemöter elever med problematiska beteenden. När jag sedan var klar med lärarutbildningen och fick min första anställning så möttes jag av en klass med flera elever som var utagerande/explosiva. Som nyutbildad lärare var det mycket svårt att hantera det som hände och jag funderade mycket på olika lösningar men lyckades inte komma fram till något som jag tyckte var bra.

På min nuvarande arbetsplats har det diskuterats en del om vad som är rätt och fel i hantering av elever som uppträder olämpligt under lektionstid och inte ändrar sitt beteende trots upprepade uppmaningar från läraren. Jag valde att granska vad som står i skollagen om just detta.

*3 § Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.
(Skolverket, 2011)*

Enligt skollagen (SFS, 2010:800) kapitel 5, § 3-7 står det bland annat att läsa om att skolans personal har skyldighet att se till att alla elever känner trygghet och får studiero. Enligt skollagen ska det även finnas ordningsregler och det är rektorn som beslutar om ordningsreglerna. Rektor eller en lärare får vidta omedelbara och tillfälliga åtgärder som är befogade för att säkerställa att eleverna känner trygghet och får studiero. (Skolverket, 2011)

*Rektor får utökade befogenheter att vidta omedelbara disciplinära åtgärder när en elev vid upprepade tillfällen visar ordningsstörande beteende.
(Hakvoort & Friberg, 2012) s.21*

Enligt skollagen kan de åtgärder som beslutas innebära utvisning ur klassrummet, kvarsittning, tillfällig placering på annan skola samt avstängning och omhändertagande av föremål. (Skolverket, 2011) Utvisning ur klassrummet av läraren får ske på det som är kvar av ett undervisningspass om eleven stör undervisningen på ett eller annat sätt. Om eleven uppträder olämpligt och inte ändrar sitt beteende på

uppmaning av läraren. (Skolverket, 2011) När det gäller elever i tidiga åldrar har läraren vid utvisning tillsynsskyldighet vilket kan försvåra en sådan manöver och där ansvarig skolpersonal behöver hitta en lösning för att säkerställa att det inte händer något med eleven.

Under min tid på högskolan som student på specialpedagogutbildningen har jag även arbetat som specialpedagog. På arbetsplatsen har jag kommit i kontakt med lärare och elever där problematiskt beteende har varit tydligt i speciellt en klass, årskurs två. Jag har blivit tillkallad och klassläraren har bitt om min hjälp då det har varit speciellt jobbigt och svårt att veta hur det ska hanteras. Av den anledningen har mitt intresse för det här ämnet vuxit ännu mer och därför har jag bestämt mig för att genom det här arbetet forska kring just hur vi hanterar och bemöter de här eleverna.

I klassen som är en årskurs 2 år det i stort sett endast flickorna som är utagerande och flickornas agerande och problematik startar oftast redan på morgonen innan skoldagen ska börja. Skolpersonalen har försökt med många olika metoder och även skolkuratoren har haft samtal med flickorna och specialpedagogen har haft handledning med arbetslaget där även rektor har ingått. Det kan vara ganska hetsigt ibland och det går så långt att personalen runt flickorna drar sig undan och vågar inte säga ifrån. Det kan vara allt ifrån att flickorna slåss och drar varandra i håret till att stolar och saker i klassrummet kastas. Mina reflektioner kring det här har fastnat vid att möjligheten finns att det kanske behöver ses över hur de vuxna agerar och bemöter både eleverna men också andra vuxna i omgivningen.

Min tanke är att undersökningen ska belysa både elevernas problematiska beteenden men även hur vuxna bemöter dem och varandra. Jag vill ta reda på om det faktiskt är så att vuxnas beteenden påverkar eleverna, och om det förändras om de vuxnas beteende kan förändras. Hur gör vi det i så fall? I (Greene, 2014) har författaren i ett kapitel beskrivit egenskaper hos vuxna som associeras med explosivt beteende, men de vuxna som det talas om) är föräldrar och uppfostringsmetoder av deras barn men också CPS-metoden (CPS står för Collaborative Problem Solving (plan för samarbetsbaserad problemlösning) där man i olika steg kommer åt både samarbetet med föräldrarna samtidigt som man kan lösa problem i skolan. De steg som man utför i samarbetsbaserad problem lösning är:

- en dramatisk förbättring av förståelsen för de faktorer som orsakar det störande beteendet hos barn.

- utveckla metoder som huvudsakligen är proaktiva snarare än reaktiva för att hjälpa dessa barn skapa förutsättningar för att människor ska kunna arbeta med problem på ett samarbetsbaserat sätt. (Greene, 2008)

Skolans uppdrag enligt Lgr 11 är att i samarbete med hemmen främja eleverns allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. Skolan ska präglas av omsorg om individen samt ge omtanke och generositet. (Skolverket, 2011)

Det är alla vuxnas ansvar att det fungerar så i skolan. Min reflektion är att skolan inte alltid tar det ansvaret men att försök görs. Frågan är ”hur ofta och när ska skolans personal kontakta föräldrarna?” ”Är det varje gång ens barn får ett utbrott av allvarigare slag eller ska skolan själv försöka lösa det?” Enligt Lgr 11 har skolan i sitt uppdrag att ge utbildning och fostran i djupare mening i samarbete med hemmen. Enligt Lgr 11 ska skolan i sitt uppdrag vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran och utveckling. (Skolverket, 2011)

Enligt Nordahl, Sørli, Manger, Tveit, Järvå och Wiberg (2007) gäller det att se och förstå det enskilda barnet och hur det interagerar med omgivningen och det uppstår en potential för att förändra beteendet. Nordahl, m. fl (2007) menar också att finns inga mirakelkurer eller bestämda metoder som garanterat kan minska beteendeproblemen. Det innebär inte att alla insatser och strategier är lika bra. I dag finns forskningsbaserad kunskap där vi får veta att vissa insatser verkar vara mer lämpliga än andra för att förebygga och minska olika former av beteendeproblem. (Nordahl, m.fl. 2007)

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med den här studien är att ta reda på skolpersonalens uppfattningar om hur problembeteenden bemöts bland yngre elever i skolans lågstadium. Mer preciserat vill jag också kartlägga specialpedagogens roll.

Följande frågor kommer att vara i fokus i arbetet:

- Vad menar skolpersonalen med utagerande/explosiva elever?

- Vilken kunskap och kompetens har skolpersonalen av att handskas med problembeteenden?
- Vad förväntas av specialpedagogen för att hjälpa arbetslaget i att hitta lösningar?

1.3 Avgränsningar

Eftersom det här inte endast handlar om elever som har diagnoser, inlärningssvårigheter osv. kommer jag inte att hantera det specifikt. Jag kommer att ta med något om föräldrars betydelse men det är inte det största ämnet i den här studien och därför är det inte aktuellt med kontakt med dem. Studiens huvudfokus i ämnet kommer att vara intervjuer med lärare, assistent, skolkurator, skolpsykolog, specialpedagog samt rektor.

2. LITTERATURGENOMGÅNG

2.1 Definition av ords betydelse:

Utagerande

Eleven visar inte sin förmåga att hantera eller kommunicera kring sin frustration, spänning och konflikter som man skulle kunna förvänta sig. Omgivningen upplever beteendet som provocerande dvs. att en elev är bråkig. Utagerade elever upplevs ofta som aggressiva. Aggressiva känslor handlar om självbevarelse och självhävdelse, det kan ses som nödvändiga för vår överlevnad och utveckling. (Eresund & Wrangsjö, 2008)

Explosivt

Explosiv beskrivs i tidigare forskning som att ha trotssyndrom eller beteendestörningar som kan visa sig genom trots, aggressivitet, utagerande, omedgörlig, envis, egensinnig, motsträvig och utmanande för att nämna några betydelser. Termen explosiv beskriver det beteende som orsakar kaos, obalans och frustration hos eleverna och de vuxna som finns runt omkring dem, alltså när eleverna trotsar de vuxnas vilja och reagerar med explosiva utbrott. (Greene, 2014)

2.2 Tidigare forskning.

Hur definieras begreppen utåtagerande/explosivt beteende i tidigare forskning? Vad kan vara bakomliggande till att elever reagerar som de gör? Våra tolkningar relaterar till våra grundläggande värderingar. I varje kultur finns föreställningar i dessa avseenden som mer eller mindre är gemensamma. Ansvar läggs vanligen på eleverna själva och på föräldrarna. Elevers beteende väcker starka positiva eller negativa känslor och vi tolkar det gärna i termer av dåliga egenskaper, det vill säga i moraliska termer. (Gustavsson, 2009) När är det troligast att ett störande beteende uppstår? Förmodligen när kraven på ett barn överstiger dess förmåga att reagera adekvat och det är under sådana omständigheter vi alla uppvisar ett dysfunktionellt beteende. (Greene, 2008) En elev som anstränger sig för lite för att leva upp till omgivningens förväntningar på prestationer blir en "lat unge". (Gustavsson, 2009) Elevers ökade förmåga till socialt ansvar gör i sin tur att föräldrarna blir mindre tjatiga och kontrollerande. Motsatt leder det ofta till tjat och emotionella utbrott hos föräldrarna när de ställer krav på moget beteende. Eleven "tränar" vuxna till att skrika för att få elevens

uppmärksamhet, och vuxna lär eleven att vänta med att reagera tills den vuxne skriker. På samma sätt kan en auktoritär skolpersonal, som utövar en hög grad av kontroll men lite känslomässig värme, bli bemött med aggression av en elev med beteendeproblem. Skolpersonal och eleven kan då utveckla en ömsesidig antipati för varandra, något som ökar risken för att beteende hos eleven cementeras eller till och med förvärras. (Nordahl, m. fl., 2007)

Affekter smittar dvs. spegelneuronprocesser kan skapa ett aktivitetsmönster. (Hejlskov Elvén, 2014) Vidare framhåller samme författare att det är lättare att vara glad om man är tillsammans med glada människor och man lugnas av att vara tillsammans med lugna personer och argsinthet leder till aggressioner.. Det kan variera hur olika människor påverkas av och kan skärma av sig från andras känslor. De flesta elever och även pedagoger påverkas bara till viss del medan andra påverkas väldigt mycket i en klass, vilket också betyder att eleverna och stämningen i klassen kan påverkas av pedagogens stämningssläge eller om någon klasskamrat är orolig. (Hejlskov Elvén, 2014)

I skolan upplevs beteendeproblem som att det är eleven som har problem. I verkligheten är det oftast pedagogen som upplever elevens beteende som ett problem, där eleven själv sällan upplever sitt beteende som ett problem och har därför inte automatiskt motivationen att förändra sitt beteende. Pedagogen har ansvaret, och måste vara väldigt motiverande att ändra på den aktuella situationen så att samma beteendeproblem inte uppstår igen. (Hejlskov Elvén, 2014)

Den som är ouppmärksam och inte lyssnar blir nonchalant och den vägrar underordna sig blir olydig. Den som uppträder aggressivt eller sårande blir elak. Poängen är att eleven ska känna skuld och skam och lära sig att kontrollera sitt beteende och föräldrar som har barn som uppför sig avvikande lägger ofta skulden på sitt barn eller sig själv. (Eresund & Wrangsjö, 2008)

Gustavsson, (2009) menar att en del elever vållar en del bekymmer både för sig själva och omgivningen genom sitt utagerande beteende dvs. de trotsar, provocerar fram bråk och hamnar lätt i konflikter med både kompisar och skolpersonal. Det finns en rad olika tänkbara orsaker till att eleven agerar som de gör och det gäller att så snabbt som möjligt försöka få en så klar bild som möjligt till varför eleven agerar som det gör. (Gustavsson, 2009)

En del tänkbara orsaker kan vara att elever reagerar för att de har fullt begripliga skäl till det, de kan känna sig kränkta och orättvist behandlade därför att de faktiskt är det. Innan man börjar söka andra orsaker till elevers beteende bör man förvissa sig om att det inte finns något i skolan som eleven med all rätt har tagit illa vid sig av. Elever kan också bära på mycket traumatiska upplevelser eller frustrationer, de kan ha bevittnat eller själva blivit utsatta för våld och kan ibland reagera med egen våldsutövning. En del elever kan bli psykiskt labila och reagera obefogat även på smärre incidenter som kan bero på dålig nattsömn eller funderingar kring omständigheter och konflikter som de inte har kontroll över. Det kan till exempel vara föräldrars missbruk eller psykisk sjukdom. (Gustavsson, 2009)

En del elever har redan från början bristande impuls kontroll. De kan när de blir arga bli oersonligt arga och tappa kontrollen över sina handlingar, ganska ofta finns det ett ärftligt inslag med i bilden. De flesta elever som har denna typ av vredesutbrott brukar med gott stöd från föräldrar och skolpersonal, själva lära sig handskas med sin ilska när de kommer upp i skolåldern, men för några lyckas det inte detta lika bra. En del av dessa elever, ibland kallade explosiva elever, får våldsamma aggressionsutbrott, ofta till synes utan anledning. De eleverna behöver hjälp för att lära sig handskas med detta. Gemensamt för alla dessa elever är att de har svårt att reglera sitt beteende. De lider av det själva och har mycket sällan de onda avsikter som tillskrivs dem. Hur ”bråkiga elever ” bemöts beror på hur de tänkta orsakerna till beteendet värderas. Några grundregler för detta kan vara: trappa inte upp konflikten, samtala med eleven i ett lugnt skede, gör upp en plan tillsammans med eleven, föräldrarna och elevhälsoteamet för hur man gemensamt ska bemöta ilskan när den kommer, följ sedan planen och utvärdera den i ett lugnt skede efter varje utbrott. (Gustavsson, 2009)

Avhandlingen *Störande elever korrigerande lärare* handlar om regler, förväntningar och lärares åtgärder mot störande flickor och pojkar i klassrummet. (Samuelsson, 2008) Av den granskade avhandlingen framkommer att alla lärarna korrigerar elevernas beteende alltid, även de lärare som inte uppmärksammade språkbruket som störande, och att lärarna använder olika former av verktyg för att korrigera och hantera eleverna till ett bättre och mindre störande beteende. Resultatet i avhandlingen visar att kvinnliga och manliga lärares uppfattningar om flest korrigeringar uppmärksammas hos pojkar eller flickor är olika. Enligt (Samuelsson, 2008) är det viktigt med etablerade lösningar men

också ömsesidigt goda relationer. Författaren poängterar i sitt resultat vikten av lärarnas resonering vid terminsstart. Att man förstår vikten av ömsesidigt goda relationer som är en förutsättning för trivsel, social- och kunskapsmässig utveckling samt att detta upprätthålls även vid avsaknad av kollegiala samtal. (Samuelsson, 2008)

2.3 Specialpedagogens roll

Enligt Gustavsson (2009) bör specialpedagogen ingå i elevhälsoteamet. Specialpedagogen har fördjupad kunskap när det gäller elevers utveckling och lärande liksom specifika inlärningssvårigheter av olika slag. Specialpedagogen gör standardiserade bedömningar av elever med specifika svårigheter av olika slag och många specialpedagoger arbetar också delar av sin tid rent pedagogiskt med elever, antingen enskilt eller i grupp. En minst lika viktig del i specialpedagogens arbete är handledning till skolans övriga lärare, ofta byggd på observationer i klassrummet, och deltagande i elevhälsoteamets arbete, såväl i samtalen kring enskilda elever som i det mer långsiktigt förebyggande elevhälsoarbetet i skolan. Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) är en central resurs för det specialpedagogiska arbetet i skolan. Här finns stor kunskap om specialpedagogiskt arbete samlad på ett och samma ställe. (Gustavsson, 2009)

Att utveckla en samtalskultur med en mer ingående och nog-grann beskrivning av eleverna, deras agerande och svårigheter förefaller vara ett viktigt bidrag till att förbättra arbetet. Ett problem som är utmärkande i en samtalskultur är att det i påfallande stor utsträckning hopas över att beskriva vad som har hänt i skolan och hur problemet ser ut. Det tycks vara underförstått att alla vet vad som utmärker svaga, struliga och oroliga elever, så att dessa kategorier i sig själv utgör förklaringen på vad som hänt. (Hjörne & Säljö, 2008)

Mål och syfte med handledning är att den ge kunskapsutveckling, färdighetsutveckling, personlighetsutveckling samt integrerad målsättning och måste vara att hjälpa och stödja eleven, oavsett om vi talar om hjälp och stöd till att bli av med sådant som stör, eller tillföra sådant som stödjer elevers varande och utveckling. (Kroksmark & Åberg, 2007)

Grupphandledning erbjuder unika möjligheter till lärande i relation till andra gruppmedlemmar. Betydelsen av att interagera med andra för att lära sig något nytt, har framhållits av en pionjär, inlärningspsykologen Vygotskij. (Bråten, 1996 i Näslund & Ögren, 2009) Han var av upp-

fattningen att en förutsättning för att kunna uppnå kunskaper på ett djupare inre personligt plan var att lärandet skedde i interaktion med andra. Gruppen har, när omständigheterna är gynnsamma, en unik möjlighet att ge emotionella och kognitiva infallsvinklar. Det vill säga individernas förmåga att hantera sig själv och relationer till andra men också hur man tar emot och bearbetar. (Näslund & Ögren, 2009)

2.4 Anknytning

När begreppet anknytning används inom utvecklingspsykologin är det en svensk översättning av det engelska begreppet attachment, med betoning just på betydelsen av något mindre som hänger ihop med och är beroende av något större. (Broberg Risholm, Mothander, Granqvist, Ivarsson, 2013) Teorin behandlar också samspelet mellan anknytning och omvårdnad. Samspelet innefattar föräldrarnas, eller en annan omvårdnadspersons, villighet och förmåga att stödja elevens behov såväl av beskydd, tröst och trygghet i utsatta situationer som av att få utforska världen under rimligt säkra betingelser när detta är möjligt. I och med att anknytningen blir representerad i form av mentala modeller, blir den också till en viktig beståndsdel i personlighetsutvecklingen och får på så sätt betydelse för hela den fortsatta utvecklingen, i synnerhet vad gäller nära känslomässiga relationer. (Broberg, m.fl. Risholm, Mothander, Granqvist, Ivarsson, 2013)

Social inlärningsteori (Bandura, 1977 i Broberg, m.fl., 2013) beskriver hur barn genom att imitera beteenden utförda av vuxna eller äldre elever lär sig att göra som andra gör, det som brukar kallas modellinlärning, medan begreppet identifikation används för att beskriva hur elever så småningom ”vill vara” som den vuxne, och därför börjar uppföra sig på sätt som de vuxna uppskattar. I båda fallen gäller det att om en elev saknar motiv eller vilja att ”göra som vuxna” respektive ”vara som vuxna”, så blir eleven mycket mera svårfostrad. (Broberg, m.fl.2013)

I en studie som presenteras i Broberg, m.fl.(2013) beskrivs anknytningsmätning som att det länge har saknats bra metoder för att mäta anknytning i mellanbarndom, dvs. 8-14 år. Till skillnad från situationen i förskoleåren är dock det främsta skälet till detta inte att metodutvecklingen komplicerats av mognadsprocesser utan helt enkelt att för få ordentliga försök har gjorts. De allra flesta BUP-ärenden rör elever i dessa åldrar. När utvecklingspsykologer trots allt intresserar sig för mellanbarndomen, handlar forskningen ofta om kamrat- och lärarrelationer, beteendeproblem och skolprestationer. I den mån anknytning

har varit av intresse har det oftast handlat om att utifrån den tidigare anknytningsrelationen förutsäga utvecklingen i dessa avseenden. Det är centralt för elever även under denna period att veta att minst en anknytningsperson finns tillgänglig som trygg bas och, vid behov som säker hamn. (Broberg, m.fl. 2013)

Vidare aktiveras anknytningsystemet av nya typer av hot, t.ex. rädslan av att misslyckas i skolan eller att bli kritiskt utvärderad och utfrusen av kamrater, även om det allmänt sett är mindre lättaktiverat än tidigare under utvecklingen. Enligt studien som beskrivs i Broberg m.fl. (2013) kan man fånga inre arbetsmodeller genom att mäta deras tillit beträffande anknytningspersons tillgänglighet och lyhördhet samt deras vrede och hopplöshet. De indirekta narrativa metoderna fångar i större utsträckning omedvetna aspekter av arbetsmodeller och mäter anknytning i hög grad av teoretisk precision. I den mån tid och resurser tillåter för indirekta narrativa metoder för att bedöma anknytning bör de användas i åldrarna 8-14 år. De narrativa metoderna som nyligen utvecklats enligt (Broberg, m.fl. 2013) är *Attachment Interview for Children and Adolescents, AICA, 2000* och *Child Attachment Interview, CAI, 2003*. Dessa metoder utförs med intervjuer och frågeformulär där eleven berättar om anknytning. (Broberg, m.fl., 2013).

2.5 Sammanfattning

Enligt Gustavsson (2009) definieras begreppen utagerande/explosivt beteende hos elever som att våra tolkningar relaterar till våra grundläggande värderingar. Elevers beteende väcker starka positiva eller negativa känslor som vi gärna tolkar i form av dåliga egenskaper. (Gustavsson, 2009).

Greene(2008) menar att vi alla uppvisar ett dysfunktionellt beteende när kraven överstiger ens förmåga.

Elever tränar vuxna till att skrika för att få elevens uppmärksamhet och vuxna lär eleven att vänta med att reagera tills den vuxne skriker. På samma sätt kan en auktoritär skolpersonal som utövar en hög grad av kontroll men lite känslomässig värme, bli bemött med aggression av en elev med beteendeproblem. (Nordahl, mfl. 2007)

Heijlskov&Elvén (2014) menar att är det lättare att vara glad om man är tillsammans med glada människor och man lugnas av att vara tillsammans med lugna personer.

En del elever vållar en del bekymmer både för sig själv och omgivningen genom sitt utagerande beteende. Det finns en rad olika tänkbara orsaker till att eleven gör som det gör och det gäller att snabbt försöka få en så klar bild som möjligt till varför eleven agerar som det gör. (Gustavsson, 2009)

Enligt Samuelsson (2008) är etablerade lösningar och goda relationer av stor vikt. Författaren menar också att kollegiala samtal vid terminstart och korrigerande av elever alltid, också är betydelsefullt och kan fungera som verktyg. (Samuelsson, 2008)

Social inlärningsteori beskriver hur barn genom att imitera beteenden utförda av vuxna eller äldre elever lär sig att göra det som andra gör brukar kallas modellinlärning. Begreppet identifikation används för att beskriva hur elever såsmåningom ”vill vara” som den vuxne och därför börjar uppföra sig på sätt som vuxna uppskattar. (Broberg, m.fl. 2013) Det är bra för elever att veta att minst en anknytningsperson finns tillgänglig som trygg bas och vid behov som säker hamn. (Broberg, m.fl. 2013)

3. TEORI

Min studie handlar om elever i skolan med utagerande/explosivt beteende och vad skolpersonalen menar med begreppen, och hur skolpersonalen ser på sin kompetens och kunskap kring detta samt vad som förväntas av specialpedagogen för att hjälpa arbetslaget i att hitta lösningar. Jag har i min studie inspirerats av Vygotskijs teori Mind In Culture som stämmer väl in på det jag behandlar i mitt resultat och i min diskussion eftersom teorin handlar om hur kognition och kultur samverkar i praxis, dvs. förmåga att lära, tänka och bearbeta beteenden i hjärnan. (Strandberg, 2006)

3.1 Mind in Culture

Vygotskijs tankar kring Mind in Culture omfattas av vissa socio-kulturella-historiska omständigheter som skapar ett behov av nya tankar och föreställningsmodeller. Vygotskijs teori om mänsklig verksamhet som verksamhet och kulturellt medierad ger en förståelse för hur vi kan tänka om förhållandet mellan yttre och inre. (Strandberg, 2006) Med det menas förhållandet hur vuxna och barn i skolan tänker och hur de handlar i olika situationer. Hur vuxna och elever tänker och handlar vid ett utagerande/explosivt beteende.

Vygotskij menade enligt Strandberg (2006) att inre processer har föregåtts av yttre aktivitet tillsammans med andra, med stöd av hjälpmedel, i specifika kulturer. Det är i människans yttre aktiviteter som hon skapar sig ett råmaterial för inre processer. (Strandberg, 2006)

Jag delar Strandbergs uppfattning om hur viktigt det är med olika ställningstaganden, meningsfulla ramar och analyser av skolpersonalens och barnens sätt att hantera sådana beteenden. (Strandberg, 2006)

4. METOD

4.1 Metodiska övervägande

En metod som har intresserat och inspirerat mig är grundad teori, som har sitt ursprung i en undersökning av de amerikanska sociologerna Barney Glaser och Anselm Strauss. Den första boken om grundad teori (*The Discovery of Grounded Theory*, 1967) Glaser och Strauss har därefter båda givit ut böcker om grundad teori, och detta har lett till att det bildas två olika skolor med ursprung i respektive författare. Efter Strauss död är det Glaser som styr utvecklingen genom The Grounded Theory Institute i Kalifornien. Detta är en metod som syftar till att upptäcka fenomen i sociala sammanhang. Den är utpräglat kvalitativ och empirinära. (Gustavsson, 2011)

Former där nyanser behöver fångas upp.
Detta är den kvalitativa forskningens kännetecken – att ta till vara på all komplexitet och olika tolkningar i människors samspel. Istället för att undersöka generella samband och lagbundenheter kan en Grundad Teori – ansats bättre fånga upp Nyanserna och variationsrikedomen i data. (Gustavsson, 2011, s.212)

För en empirinära metod som Grundad Teori är det fenomen som undersöks och den sociala verklighet som aktörerna upplever. De data som hämtas till studien är de upplevelser och handlingar som aktörerna har och gör. Med detta synsätt har Grundad Teori en genuint empatisk inställning till de fenomen som studeras. (Gustavsson, 2011).

Jag anser att intervjuer är en bra metod och genomförbar för mitt ämne och för att få en bild av verkligheten in i min studie. Enligt Bryman (2008) är det kvalitativa intervjuer som oftast används av forskare. Anledningen till att det är så attraktivt beror på att det är så flexibelt och intervjun kan röra sig i olika riktningar. De kvalitativa intervjuerna kan vara följsamma efter den riktning som informanternas svar går i, och undersökningens fokus kan också anpassas efter de viktiga frågor som dyker upp under intervjuernas gång. (Bryman, 2008).

Hade jag valt att göra en kvantitativ undersökning, skulle jag troligtvis inte nått mitt mål för mitt ämne det vill säga få en bild av verkligheten då en kvantitativ undersökning enbart är riktad på prövning av idéer

som formulerats i förväg (till exempel i form av hypoteser). Undersökningsformen tar inte hänsyn till det kreativa arbete som utförs vid analysen och kvantitativa data och vid tolkningen av resultaten. Kvantitativa undersökningar däremot kan användas för att pröva teorier. (Bryman, 2008)

Forskningsprocessen är ofta mer formaliserad i kvantitativa undersökningar än i kvalitativa. Processen i kvalitativ undersökning är begränsad men med möjlighet för informanten att kunna göra utsvävningar och vara flexibel och att intervjun på så sätt kan röra sig i olika riktningar. (Bryman, 2008) Möjligheten med kvalitativ undersökning finns eftersom jag har gjort begränsningar för att området för min undersökning inte ska bli överväldigande stort. De begränsningarna ansåg jag vara nödvändiga för att få svar på enbart det jag behövde få svar på i min undersökning. (Fangen & Sellerberg, 2013) Kvantitativ undersökning hade troligtvis givit ett helt annat resultat om jag ens hade kunnat få fram något resultat då en sådan undersökning säger något om hur utbrett ett fenomen är och sträcker sig över stora områden. (Bryman, 2008; Fangen & Sellerberg, 2013)

Jag har även undersökt möjligheten att använda både kvalitativ och kvantitativ metod, men kommit fram till att det skulle kunna finnas en tendens till att polarisera eller överdriva respektive inriktning och därmed skulle det vara svårt att skilja dem åt och det kan medföra att jag kanske hade negligerat vissa frågeställningar och intervjufrågor. (Bryman, 2008)

4.2 Metodval

Målet med undersökningen var att försöka förstå hur vuxna i skolan hanterar beteendeproblem hos barn, men också hur de vuxna hanterar situationerna och hur de beter sig tillsammans i barnens närhet. För att bringa klarhet i det valde jag att göra en kvalitativ undersökning genom att utföra intervjuer med ett arbetslag kring en klass där det finns utagerande och explosiva barn. Teoretiskt sett är intervjun även ett samtal därför att man försöker återge den objektiva verkligheten, med det menas kunskaper som inte är utsatt för individuell subjektiv påverkan. Sådan kunskap är offentlig. Intervjuns huvudmål är således att samla data av objektiva slag och få en sann bild av verkligheten. (Gustavsson, 2011)

Samtalet i forskningssammanhang är att samla data av ett subjektivt slag för att få en sann bild av, och därmed försöka förklara subjektiva verkligheter och samtalets huvudmål är att samla subjektiva data för att få en heltäckande bild av subjektiva verkligheter. (Gustavsson, 2011)

Intervjuer och samtal har alltså stora likheter, dialoger däremot är radikalt annorlunda en intervju och/eller ett samtal. Dialogens huvudmål är att komma åt mening och betydelser i medaktörens språk dialogens idé är att skapa ett forum för fortsatt samskapande. (Gustavsson, 2011) Med hjälp av denna kunskap kan jag konstatera att intervju och samtal har förenats i våra personliga möten. Genom frågor ur intervjuguiden om till exempel kunskap och erfarenhet av ämnet som jag gör studien kring, har följdfrågor vuxit fram och svaren har blivit speglingar och heltäckande bilder av både den subjektiva och objektiva verkligheten. Skulle jag däremot ha fört en dialog med informanten så hade jag skapat ett forum för fortsatt samskapande av den sociala verksamheten med riktning av intresse för informanten, det var inte det som var huvudmålet. (Gustavsson, 2011).

4.3 Undersökningsgrupp

Undersökningsgruppen är ett arbetslag som består av fem personer och fyra av dem, fritidspedagog, klassassistent och två lärare accepterade att delta i studien. Förutom dessa fyra personer deltog ytterligare fyra personer: skolpsykolog, rektor, kurator, specialpedagog. Alla hade anknytning till den specifika klassen (årskurs två, grundskola).

4.4 Genomförande

Jag började med att skicka ut ett missivbrev (se bilaga 1), som innehöll bland annat en bekräftelse på att de tackat ja och en förklaring över mitt forskningssyfte samt anledningen till mitt intresse för just det här ämnet och vilka vinster det kan medföra i form av kunskap som deras medverkan kan bidra till. Tillsammans med missivbrevet skickade jag även en intervjuguide som skulle utgöra basen i intervjun och som var kopplat till mitt syfte och frågeställning. (Se bilaga 2)

Jag utförde samtliga intervjuer utom två i ett arbetsrum på skolan, där det var möjligt att stänga dörren om oss. Det gav möjligheten att få sitta i lugn och ro. Två av intervjuerna utfördes på informanternas arbetsrum och även där fanns möjligheten att stänga om oss, så att vi kunde sitta i lugn och ro. Varje intervju varade ca 45-60 minuter. Jag

hade ett antal frågor nedskrivna som var kopplade till det jag hade som syfte och frågeställning. Syftet med att ha inledningsfrågor var för att vara säker på att jag fick svar på frågeställningarna. Utöver detta var det fritt med utsvävningar och följdfrågor.

Jag började med att tillfråga de informanter jag avsåg att ha med i studien och gav även en del information om bland annat hur det skulle gå till, att jag skulle göra inspelning av intervjun samt att de skulle vara helt skyddade och att materialet endast var till för mig i mitt skrivande och sedan skulle förstöras. Jag berättade även vid det tillfället att genom deras deltagande bidrog de till utvecklig även för deras arbetsplats.

4.5 Bearbetning

Bearbetningen skedde i olika perioder och stegvis. Jag lyssnade på det inspelade materialet och därefter transkriberade jag. Personerna i intervjuerna namnger jag endast som informanterna för att säkerställa personernas anonymitet. Jag hade ändå möjligheten att veta vem som sagt vad då jag bearbetade svaren och gjorde min bedömning. *informant*. Efter transkriberingen skrev jag ner svaren, varje fråga för sig för att kunna jämföra likheter och olikheter i hur de olika informanterna tyckte och vad de hade för tankar kring de olika ämnen som diskuterades. Även om intervjuerna transkriberades i helhet, tog jag endast med det som var relevant för undersökningen. Av det här sättet att bearbeta svaren kunde jag kategorisera de olika uppfattningarna hos informanterna. Därefter gjorde jag en sammanställning av de svar jag hade fått och det redovisas i kapitlet för resultat.

4.6 Tillförlitlighet

Begreppen reliabilitet och validitet anger en studies trovärdighet (Stukat, 2011). Författaren i (Bryman, 2008) beskriver begreppet reliabilitet som överensstämmelse mellan observatör och bedömare. I det här fallet var jag både observatör och bedömare. Under intervjuerna observerade jag informanternas beteende och bedömde hur jag skulle klassificera deras beteenden. Under bearbetningen av materialet gjorde jag bedömningar av svaren och dess trovärdighet men också likheter och olikheter. (Bryman, 2008) Samme författare beskriver begreppet validitet som ett nyckelbegrepp som rör frågan om huruvida en eller flera indikatorer som utformats i syfte att mäta ett begrepp verkligen mäter just det begreppet. (Bryman, 2008) Jag anser att jag har utnyttjat just validitet i min studie genom att mäta begreppen uta-

gerande och explosiva elever eftersom det var utgångspunkten för min studie. De frågor som ställdes till informanterna berörde just de här nyckelbegreppen, alltså var det mätbart i bearbetningsfasen. Jag anser att jag har fått hög reliabilitet då jag inte har hade så många intervjufrågor från starten i intervjun, men att möjligheten för följdfrågor fanns och det var utvecklande för intervjuerna. Jag har fått bra möjlighet genom intervjuernas svar att mäta definitioner och verklighet genom val av metod. Därmed kan jag även konstatera att validiteten på arbetet är hög.

4.7 Generalisering

Åtta personer på en skola intervjuades i studien och naturligtvis ger detta inte en fullständig bild av arbetet med utagerande/explosiva barn. Resultaten gäller endast den undersökta gruppen informanter som arbetar med klassen i årskurs två som jag nämner i min studie. Svårigheter med kvalitativa undersökningar är att de mycket snabbt genererar ett stort och otympligt datamaterial genom att de bygger på beskrivningar i form av fältanteckningar, intervjuutskrifter och dokument av olika slag. (Bryman, 2008) Även om jag endast hade åtta utvalda informanter att intervjua blev datamaterialet relativt stort och både transkriberingen och analysen av det materialet tog relativt lång tid. Det skulle vara oerhört svårt att göra en studie där alla grundskolor i landet kan räknas in, eftersom det skulle bli ett datamaterial som hade blivit i sådan omfattning att det skulle bli svårt att analytiskt ta sig igenom studien.(Bryman, 2008)

4.8 Etiska övervägande

För att följa de forskningsetiska rekommendationer som finns på (Vetenskapsrådet, 2002) började jag med att muntligt tillfråga de personer som jag hade intresse för i min studie. Enligt (Vetenskapsrådet, 2002) kan informationen som ges vara mer eller mindre detaljerad men min reflektion var att den bör vara ganska detaljerad för att intervjupersonerna ska vara medvetna om vad som förväntas av dem. Vid den muntliga förfrågan fick informanterna även veta att mitt undersökningsmaterial inte skulle kunna härledas till vare sig personer, skola eller kommun. I missivbrevet beskrev jag att man som intervjuperson garanteras anonymitet och att man i studien inte kommer att kunna identifieras samt att deltagandet var frivilligt och att de närsomhelst kunde avbryta om de så önskade. Missivbrevet innehöll även upplysningar om att intervjumaterialet inte har något annat användningsområde eller syfte än till min studie. Jag tyckte det var viktigt att upplysa om att jag ville göra ljudupptagning för att inga viktiga detaljer skulle

missas och att endast delar av intervjun skulle komma att användas i studien. I missivbrevet garanterades att den insamlade informationen kommer att förvaras inlåst och enbart behandlas av mig samt att när min studie är godkänd på högskolan kommer allt material att förstöras

5. RESULTAT

Syftet med den här studien är att ta reda på skolpersonalens uppfattningar om hur problembeteenden bemöts bland yngre elever i skolans lågstadium. Mer preciserat vill jag också kartlägga specialpedagogens roll.

Syftet med undersökningen hade fokus på följande punkter och resultatet gäller endast den utvalda gruppen av informanter:

- Vad menar skolpersonalen med utagerande/explosiva elever?
- Vilken kunskap och kompetens har skolpersonalen av att handskas med problembeteenden?
- Vad förväntas av specialpedagogen för att hjälpa arbetslaget i att hitta lösningar?

5.1 Vad skolpersonalen menar med utagerande/explosiva elever

Ett flertal av informanterna tycker att det är svårt att definiera begreppen utagerande/explosiva elever, men hade ändå uppfattningar om begreppen. Informanternas uppfattningar kan sammanfattas så här: elever som hela tiden strider med varandra och detta kan vara på grund av sammansättningen i en klass där elever inte klarar personkemin, eller elever som exploderar och får utbrott och det finns många olika orsaker till det.

Enligt informanternas uppfattningar kan det gälla exempelvis *"Elever som hela tiden "drämmer" till varandra. När detta händer har eleven ingen kontroll och kan styra sig. "Eleven exploderar för ingenting och allt detta kan hända på en mikrosekund"*. När detta händer är det svårt att tala eleven tillrätta.

Det måste vara en okoncentration som ligger bakom, då eleven helt plötsligt" slänger rundor" överallt, eller hela tiden måste leta upp någonting som irriterar. Då kommer de så att säga "pang på en".
(Informant, 2015)

Explosiviteten kan också resultera i inlärningssvårigheter och kan resultera i utbrott vilket kan medföra att eleven inte får känsla av sammanhang och därför hamnar i utanförskap vilket i sin tur kan resultera i fortsatta utbrott. Det finns elever som upplevs som "jobbiga" och därför inte blir "omtyckta" av lärarpersonal på grund av sitt age-

rande och eleven blir då bara en besvärlig elev som man helst skulle vilja ”plocka bort”.

De explosiva beteendena? Jag tror att det handlar om
bristande förståelse. Man förstår inte sina kamrater.
Man förstår inte skolan som institution och
då blir det en frustration.
Det kan vara en bristande förståelse
av den miljö jag är i.
(Informant, 2015)

Vidare kan ett utagerande beteende betyda för att kasta runt saker i klassrummet, eller en provocerande handling som leder till ett raseriutbrott.

I utagerande beteende hos elever är det viktigt att känna till anknytningsteori och affektteori anser en av informanterna. Anknytning handlar mycket om tillit till de vuxna som eleven möter i skolan.. Ett utbrott hos eleven kan resultera i att eleven går i affekt det vill säga eleven blir inte kontaktbar. För att hantera detta behövs jämbördig relation hos skolpersonalen.

5.2 Vad skolpersonalen anser att de har för kunskap och kompetens att handskas med problembeteenden.

Två av informanterna anser att de har för lite kunskap och ingen kompetens att handskas med problembeteenden hos eleverna i skolan. De har lite erfarenhet genom att de arbetar i samma arbetslag och med samma klass och har hanterat ungefär samma problematik när det gäller utagerande/explosiva elever. En av de här två informanterna känner att hon ibland inte har tillräckliga kunskaper och inte vet hur hon ska göra. Den andra informanten tycker att hon har kunskap att möta eleverna på deras nivå. Deras inställning är att de behöver råd och tips från någon som kan mer till exempel lära sig strategier samt läsa litteratur för att öka kunskaperna kring detta Jag kan vara tydlig men ändå ha ett gott förhållande.

Vad jag menar är att jag tror att det också är grunden,
och också den anledningen till att jag har kunnat ha ganska
stora konflikter men vi är ändå fortfarande vänner.
Jag kan se att det borde gälla elever,
kollegor och föräldrar faktiskt.
På något vis ger jag balans.
Det tror jag att jag kan besitta.
Jag kan lite, men inte allt.
(Informant,2015)

Citatet visar hur en av informanterna beskriver att hon inte har tillräckliga kunskaper eftersom det finns så många olika sätt att hantera situationer på. Däremot tycker hon att hon hade bra kunskaper i att möta, se, värdesätta och ge feedback.

Ett annat svar från en av informanterna är en bild av själva tillvägagångssättet under arbetet och menar att det hela tiden är en fråga om att bygga upp en verktygslåda där man kan plocka metoder och arbetssätt ifrån men att det hela tiden tillkommer nytt som kan läggas till.

Det är de teoretiska områdena som man använder mest när man jobbar med utagerande beteende. Men det som går mest i modet här på sistone det är faktiskt affektteori och hur man kan få till ett lärande i utagerande för elevens del. Så kan man hjälpa eleverna att hjälpa sig själva.
(Informant, 2015)

Två informanter skiljer sig från de andra i hur de ser på sin kunskap och kompetens inom området. En av dem svarar att hon inte har detta alls och skulle behöva läsa litteratur om det och även ”bolla” med någon annan om det. Den andra informanten anser sig ha kunskaper genom att hon har ganska lång erfarenhet då hon har jobbat länge och på olika ställen. Informanten anser sig även ha kompetens genom att ha läst en hel del litteratur för att förkovra sig inom ämnet.

5.3 Vad som förväntas av specialpedagogen för att arbetslaget ska hitta lösningar.

Av intervjuerna framkommer att det finns förväntningar på specialpedagogen. De förväntningar som beskrivs är att man vill att någon kommer in utifrån och observerar eleven/eleverna man vill ha hjälp med. Eleven ska observeras i olika situationer, specialpedagogen ska dokumentera och sedan ge handledning och stöttning till arbetslaget. Majoriteten av informanterna prioriterar den här förväntningen på specialpedagogen, En av informanterna har som förväntning att specialpedagogen som är specialutbildad ska klara av situationerna och kunna erbjuda olika alternativ om läraren känner att den behöver hjälp utöver sin yrkesutbildning.

En annan tycker inte att man ska förvänta sig att specialpedagogen ska ta sig an eleverna i de situationer då eleven är uppe i varv eller aggressivt. Vidare förväntas det att specialpedagogen arbetar i förebyggande syfte och kan hjälpa till med strukturen i klassrummet.

Alla barn behöver någonstans lite mer lugn och ro än vad vi tror att de behöver. Det är alltid någon som har jättesvårt för att koncentrera sig även när det är lite småprat. Jag kan tänka mig att är man då lite så här på ”hugget” hela tiden är ju stubinen så pass kort så den exploderar ju mycket lättare än hos någon annan. Kanske tror jag då för att man ska kunna förebygga det att man kanske behöver komma iväg och känna att man gör någonting i sina böcker.
(Informant, 2015)

En annan av informanterna att specialpedagogen tillhör elevhälsan och ska arbeta utifrån ett elevhälsoperspektiv med förebyggande syfte och uttrycker sig så här under intervjun:

Ett förebyggande arbete är ett system och kan till exempel vara att rektor håller sig med ledningsgrupp, där kollegorna har arbetslagsledare som hjälper kollegorna att hantera det här. När jag säger system, för att hantera ångest och sådant där så är det ju ett väldigt fint förebyggande arbete i skolverksamhet. Men har som tradition att sätta sig ner när det blir för mycket och stötta upp varandra. Vet man bara att man har den möjligheten så kommer man att bli på ett helt annat sätt.
(Informant, 2015)

För att få större kunskapsspridning inom området skulle specialpedagogen få avsatt tid för informationsträffar med skolpersonalen. Specialpedagogen är teoretiskt påläst inom ett visst område, som den delger andra pedagoger vid till exempel när man har pedagogisk afton eller pedagogiskt café. Förväntningar på specialpedagogen är att vara en resurs och se till att det blir utveckling ute på fältet.

5.4 Omedelbar hjälp från specialpedagogen eller vänta

Jag vill ju se skolan som en arbetsplats där man samarbetar. Jag tycker inte man ska behöva känna att jag måste vara duktig, jag måste klara detta, jag måste försöka, utan jag tycker att man kan hjälpa varandra.
(Informant, 2015)

Majoriteten av informanterna anser att skolpersonalen ska hjälpas åt direkt. Det ska signaleras i tidigt skede så att pedagogen inte står en-

sam och kämpar. Skolpersonalen ska kunna komma till specialpedagogen i ett tidigt skede om det är situationer som specialpedagogen kan hjälpa till med. Ibland kan det behövas annan form av hjälp det vill säga skolkurator eller skolpsykolog och även till dem ska skolpersonalen kunna vända sig till i ett tidigt skede. En av informanterna menar att arbetslaget behöver ha ett bra samarbete där man prestigelöst litat på varandra och kan gå in och stötta varandra så att det inte hinner bli en låsning mellan eleven och den vuxne. Man odlar en kultur där man kommunicerar kring det som händer. Skolpersonalen tränar sig kollegialt att lyssna på varandra och stötta upp varandra, det kan göras förebyggande med hjälp av specialpedagogen. En av informanternas uppfattning är att om en skolpersonal kommer och ber om hjälp med utagerande eller explosiva elever så är det för att få någon annan att lösa problemet åt sig. Informanten menar att problemet överlämnas för att personen inte själv är beredd att gå in och jobba med det. En annan av informanterna anser inte att specialpedagogen ska gå in och hjälpa till alls med de utagerande/explosiva eleverna utan enbart arbeta förebyggande så att det undviks att situationerna uppstår. Hon tycker att det får gå en viss tid för att lära känna eleven och att ge det en chans att förbättras genom att utarbeta olika strategier.

6. DISKUSSION

Det här kapitlet kommer att ge en sammanfattning, analys och diskussion av min studie kopplat till resultatet i förhållande till litteraturen. Här följer även en metoddiskussion på hur jag har utfört min studie samt vad jag finner intressant att forska vidare kring och varför. Jag kommer även att ge en beskrivning på tillämpningens betydelse för min yrkesroll.

Syftet med min studie är att ta reda på skolpersonalens uppfattningar om hur problembeteenden bemöts bland yngre elever i skolans lågstadium. Mer preciserat vill jag också kartlägga specialpedagogens roll. De frågor som har varit i fokus för arbetet är följande:

- * Vad menar skolpersonalen med utagerande/explosiva elever?
- * Vilken kunskap och kompetens har skolpersonalen av att handskas med problembeteenden?
- * Vad förväntas av specialpedagogen för att hjälpa arbetslaget i att hitta lösningar?

I min studie inspirerades jag av Vygotskijs teori Mind In Culture om inre och yttre mänsklig verksamhet och att vi måste beakta de aktiviteter som människor faktiskt gör tillsammans. Med det syftar jag på att det är våra egna aktiviteter som påverkar och att beteenden inte som Vygotskij uttrycker är medfött. (Strandberg, 2006)

Då min intention är att kartlägga vad skolpersonalen menar med utagerande/explosivt beteende visar det sig att informanterna tyckte att det är svårt att sätta ord på begreppet, och använder det utan reflektion av innebörden. Några av de svar som jag får är: "*elever som hela tiden strider med varandra, elever som hela tiden "drämmer" till varandra och elever som exploderar för ingenting och att det sker på en mikrosekund*".

Enligt Greene (2014) definieras utagerande som att eleven inte visar förmåga att hantera och kommunicera kring konflikter. Samme författare beskriver explosivt beteende som något som orsakar kaos och frustration hos eleverna och de vuxna runt omkring dem. Min reflektion till förhållandet mellan litteratur och svaren från informanterna i stu-

dien är att egentligen menas det ungefär samma sak, men att det i litteraturen är tydligare beskrivet än vad mina informanter fick fram. Den här reflektionen fick jag genom att informanterna tar händelser ur verkliga vardagen som de ingående beskriver under intervjun.

Informanternas beskrivning av sin kunskap och kompetens i det valda ämnet varierar. Majoriteten av informanter anser att de kan och vet för lite om hur de skall hantera elever med utagerande/explosivt beteende. Endast två av informanterna anser att de hade tillräckligt med kunskap och kompetens att hantera dessa beteenden hos eleverna. Samtliga informanter är eniga om att det behövs mer fortbildning av något slag.

Eftersom det står att läsa i skollagen att skolans personal har skyldighet att se till att alla elever känner trygghet och får studiero, tycker jag att det är viktigt för mig i min yrkesroll som specialpedagog att lyssna på skolpersonalens förväntningar om vad jag kan hjälpa dem med. (Skolverket, 2011) Majoriteten av informanterna ansåg att de har för lite kunskaper och för lite kompetens att hantera utagerande/explosiva elever.

Vidare förväntas det av specialpedagogen att göra observationer och dokumentera och handleda för att hjälpa arbetslaget att finna lösningar i att hantera utagerande/explosivt beteende hos elever. Det som skolpersonalen i studien förväntar sig av specialpedagogen förstärks även av Gustavsson (2009) där författaren menar att observation, dokumentation, handledning och samtalskultur är en av specialpedagogens viktiga delar i yrkesrollen. Samme författare menar även att det arbetssättet kan användas som långsiktigt förebyggande elevhälsoarbete i skolan.

Två av informanterna diskuterar anknytning och hur viktigt det är när eleven kommer till skolans system. Elever som har svårigheter när det gäller anknytning blir oftast utagerande eller väldigt tillbakadragna. Informanterna menar också att anknytning handlar mycket om tillit till de vuxna som eleven möter i skolan och att det behövs jämbördig relation hos skolpersonalen där det jobbas med deras egen process i samspelet mot utagerande elever, eftersom de vuxnas agerande även kan påverka eleverna. Detta förstärks även av (Hejlskov Elvén, 2014) som menar att stämningen i klassen kan påverkas av pedagogens stämningssläge. Författaren i (Broberg, m.fl. 2014) ger en ganska tydlig beskrivning av innebörden, där man får förståelse och kan sumera det informanterna i det här fallet menar. Samme författare tar

även upp om social inlärningsteori och beskriver hur elever imiterar och vill göra och vara som de vuxna i skolan. (Broberg, m.fl. 2013)

Enligt Vygotskijs teori och av litteraturen och resultatet från min studie kan jag dra slutsatsen att mänsklig verksamhet och är kulturell medierad, ger förståelse mellan inre och yttre och att vi måste beakta de aktiviteter som människor faktiskt gör tillsammans. (Strandberg, 2006) Jag anser att Vygotskijs teori banar väg för det som framkommer i resultatet där informanterna menar att fortbildning av olika slag behövs. Specialpedagogen ska enligt mig se och höra men även bli medveten om problematiken från skolpersonalen om vad som behövs i kunskap och kompetens. Om sedan specialpedagogen får avsatt tid för inläsning eller om specialpedagogen redan har kunskap och kompetens inom området skulle arbetet kunna förenklas och definitivt kunna arbetas förebyggande genom att specialpedagogen ger fortbildning till skolpersonalen på skolan. .

Samtliga informanter visar på att de vill följa det som står i skollagen och att ge alla elever trygghet och studiero. De har bara svårt att veta hur de ska göra det på bästa sätt. I min yrkesroll som specialpedagog behöver jag vara lyhörd för skolpersonalens önskningar och förväntningar om vilken hjälp de kan tänkas få av mig. Det måste inte bara innebära att observera och ge handledning kring en eller flera elever. De reflektioner jag får av arbetet i den här studien är att informanterna såväl som litteraturen beskriver att en del stämning i klassrummet beror på den vuxnes agerande. Författaren i (Broberg, m.fl. 2013) menar att mycket handlar om social inlärningsteori där elever imiterar och vill göra och vara som de vuxna i skolan. Är det då så att en vuxen i klassrummet har svårt att vara lugn eller höjer rösten när det inte behövs så är det ju den sociala inlärningsteorin som behöver förtydligas och då tänker jag att det ska ske genom handledning av arbetslaget.

För att få helhetssyn på vad specialpedagogens roll i detta är anser jag att specialpedagogen måste ha ett gott samarbete med ledningen. Det väger tungt för mig eftersom det handlar om att skolpersonalen har förväntningar på specialpedagogen att denne ska fortbilda skolans personal. Det innebär att det måste kunna avsättas tid för eventuell inläsning men det innebär även att det avsätts tid för att själva fortbildningen ska kunna äga rum. Det är ledningen som kan godkänna och se till så att det verkställs. En annan sak som också väger tungt för mig i min yrkesroll som specialpedagog är förväntningarna på specialpedagogen om observation, dokumentation och handledning av arbetslaget så att de kan finna lösningar. Även i det här fallet är specialpedagogens re-

lation till ledningen väldigt viktig eftersom det återigen måste kunna avsättas tid så att det kan verkställas. Min reflektion över detta är att man redan vid terminsstart planerar sådana viktiga detaljer tillsammans med ledningen. Det är viktigt att komma ihåg att det kanske inte bara gäller observation, dokumentation och handledning då det gäller elever utan det kan även gälla skolpersonalen.

Min studie är en undersökning baserad på intervjuer för datainsamling. Jag inspirerades av Vygotskijs teori Mind In Culture där jag efter intervjuerna med informanterna kan se kopplingar till just Vygotskijs teori. Vygotskij implicerar en praktisk, enkel och självklar pedagogik där vi hellre beaktar de aktiviteter som sker mellan två individer det vill säga vad människor faktiskt gör tillsammans. (Strandberg, 2006)

Genom intervjumaterialet kan jag konstatera vikten av samarbete i arbetslaget och med specialpedagogen. Det praktiska är samtalen i arbetslaget och observationer, dokumentation samt handledning av specialpedagogen till arbetslaget för att finna lösningar på problemet. Den självklara pedagogiken är att skolpersonalen får fortbildning i att hantera utagerande/explosivt beteende hos elever på ett sätt så att alla mår bra. Det jag kallar fortbildning är det som en av informanterna kallar utbildning.

6.1 Metoddiskussion

Mitt syfte som var att ta reda på vad skolpersonalen menar med begreppen utagerande/explosiva elever och vilken kunskap och kompetens de anser sig ha för att hantera detta. Jag ville även ta reda på vad man förväntar sig av specialpedagogen för att hjälpa arbetslaget i att hitta lösningar. För att få en verklighetsnära helhetsbild till min studie ansåg jag att kvalitativ metod skulle fungera bäst. Genom intervjuer blir studien empirinära och undersöker den sociala verklighet som aktörerna upplever. Det är aktörerna som kan mest om den sociala process som rör deras arbete och relationer. (Gustavsson, 2011)

Det var ett bra sätt för mig att få reda på vad de frågeställningarna jag hade i mitt syfte. Att göra enskilda intervjuer med var och en gav dem möjlighet att prata relativt fritt och det tog de tillvara och gjorde också. Möjligheten att få så uttömmande och verklighetsnära svar gavs eftersom jag i god tid före intervjuerna lämnade ut de frågor jag hade. Jag gjorde även ljudupptagning och det var bra eftersom jag kunde koncentrera mig på informanten till hundra procent under inter-

vjun istället för att skriva. Att sitta och skriva under en intervju är för mig att tappa trådar och inte få med allting jag vill få med. Själva transkriberingen av det inspelade materialet gav mig ordentligt med inspiration och jag kände att jag verkligen ville börja skriva omgående. Transkriberingen var som att uppleva de spännande intervjuerna en gång till och ju mer man lyssnar desto mer hör man, till exempel då de informanter som tycker att det är svårt att sätta ord på vad de menar med benämningarna utagerande och explosivt beteende.

När informanterna sedan tar händelser ur verkliga vardagen så gör de otroligt bra beskrivningar utan att egentligen veta om att de beskriver benämningen av utagerande/explosivt beteende. Genom att göra enskilda intervjuer fick jag möjligheten att få reda på vad skolpersonalen har för förväntningar på mig som specialpedagog. Jag anser att det var viktig information eftersom det troligtvis inte är något som framkommer normalt sett i vardagen. Det jag menar är att skolpersonal inte kommer till specialpedagogen och säger att de tycker att nu behöver vi ha lite fortbildning, kan du ordna det? Eller att någon vuxen inte kommer överens med en annan vuxen kan vi få lite handledning, tack? Intervjuerna gjorde att de här bitarna föll sig naturligt för dem att ta upp med mig. Jag anser att mitt metodval av kvalitativ och empirinära intervjuer har varit ett bra sätt att få svar på mina frågeställningar. Genom att ha en del frågeställningar där sedan informanten hade möjlighet att sväva ut i sina svar anser jag att jag har fått verklighetsnära svar på det jag ville veta. Jag kände också att möjligheten att ställa följdfrågor fanns där hela tiden. Eftersom jag träffade informanterna enskilt vid varje intervju blev det ganska harmoniska och trevliga möten där jag kände att det inte var så svårt att ha ett bra förhållningssätt. Jag är nöjd med hela min studie och tycker att jag har fått svar på mina frågeställningar. Det skulle inte vara så svårt att genomföra en ny studie på samma tillvägagångssätt, det skulle kunna gälla även andra som har funderingar kring något specifikt ämne som man är nyfiken på.

6.2 Tillämpning

Resultatet av min studie får stor betydelse för mig i min yrkesroll som specialpedagog. Det som kommer att betyda mycket framöver är att jag blir mer lyhörd för vad skolpersonalen har för förväntningar på specialpedagogen. Konsekvenser av det innebär att min relation till ledningen kommer att stärkas och jag kommer att arbeta för att handledning till arbetslagen ska utökas. På så sätt får skolpersonalen bättre stöd och hjälp i att finna lösningar i sina klassrum. Ytterligare en konsekvens kommer att vara att vi alla kommer att bli bättre på många

olika sätt eftersom jag framöver tänker arbeta för att få möjlighet att fortbilda både mig och mina kollegor på olika sätt.

6.3 Fortsatt forskning

Då det gäller min frågeställning i den här studien skulle jag väldigt gärna vilja gå vidare med och studera fler tänkbara orsaker till vad som kan orsaka utagerande/explosiva beteenden hos elever i skolan. Jag skulle vilja forska vidare och gå djupare in i detalj för att riktigt förstå vad det är som händer. Då inte den här studien skulle bli för omfattande var jag tvungen att göra avgränsningar.

REFERENSER

Broberg, A., Risholm Mothander, P., Granqvist, P. & Ivarsson, T. (2013). *Anknytning i praktiken tillämpningar av anknytningsteorin*. Falkenberg: Natur och kultur.

Bryman, A. (2008). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber.

Eresund, P. & Wrangsjö, B. (2008). *Bråkiga barn*. Stockholm: Studentlitteratur.

Fangen, K., & Sellerberg, A. (2013). *Många möjliga metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Greene, R. W. (2008). *Vilse i skolan hur vi kan hjälpa barn att hitta rätt*. Lund: Studentlitteratur.

Greene, R. W. (2014). *Att bemöta explosiva barn*. Lund: Studentlitteratur.

Gustavsson, B. (2011). *Kunskapande metoder inom samhällsvetenskapen*. Lund: Studentlitteratur.

Gustavsson, L. H. (2009). *Elevhälsa börjar i klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.

Hakvoort, I. & Friberg, B. (2012). *Konflikthantering – i professionellt lärarskap*. Göteborg: Gleerups utbildning AB.

Hejlskov Elvén, B. (2014). *Beteendeproblem i skolan*. Stockholm: Natur & kultur.

Hjärne, E. & Säljö, R. (2008). *Att platsa i en skola för alla: Elevhälsa och förhandling om normalitet i den svenska skolan*. Göteborg: Norstedts akademiska förlag.

Kroksmark, T. & Åberg, K. (2007). *Handledning i pedagogiskt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Nordahl, T., Sørli, M., Manger, T., Tveit, A., Järvå, H., & Wiberg, L. (2007). *Att möta beteendeproblem bland barn och ungdomar: Teoretiska och praktiska perspektiv*. Stockholm: Liber.

Näslund, J., Ögren, M-L (2009). *Grupphandledning Forskning och erfarenheter från olika verksamhetsområden*. Lund: Studentlitteratur.

Samuelsson, M. (2008). *Störande elever korrigerande lärare: Om regler, förväntningar och lärares åtgärder mot störande flickor och pojkar i klassrummet*. Linköping: Linköpings universitet.

SFS, Svenska Författningssamling, 2010:800. Utbildningsdepartementet.

Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Fritzes.

Strandberg, L. (2006). *Vygotskij i praktiken. Bland plugghästar och fusklappar*. Stockholm: Norstedts Akademiska förlag.

Stukat, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Internet

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer*. (1990) <http://www.codex.vr.se/forskninghumsam.shtml>.

Bilaga 1

Knislinge 2014-12-08

Brev med intervjuguide!

Hej!

Du är tillfrågad och har tackat ja till att medverka i en intervju med mig, och det är jag tacksam för. Forskningens syfte är att forska kring hur man i sin roll som specialpedagog kan hjälpa och stötta barn/elever med problematiska beteende, dvs. utåtagerande eller explosiva barn/elever. Jag vill med mitt arbete forska kring hur specialpedagogen kan hjälpa till i stöttning av lärarna för att bemöta dessa barn på ett bättre sätt.

Anledningen till mitt intresse för just det här ämnet är att jag och fler med mig upplever att det många gånger är bristande kunskap ute i verksamheter. Det jag tänker då är hur man hanterar och bemöter barn och ungdomar med problematiskt beteende, dvs. utåtagerande eller explosiva barn och ungdomar. Ofta kommer sådana ärenden upp på elevhälsoteam-möten och frågan om hur man ska hantera detta hamnar hos specialpedagogen.

Jag kommer att följa de forskningsetiska rekommendationer som är uppsatta av Vetenskapsrådet, vilket innebär att man som intervjuperson garanteras anonymitet och inte kommer att kunna identifieras i arbetet. Det innebär också att intervjumaterialet inte kommer att användas i något annat syfte än till detta arbete. Deltagandet i intervjun är frivilligt och kan avbrytas om intervjupersonen önskar. Jag kommer att göra ljudupptagning av intervjun för att inga viktiga detaljer ska missas. Endast delar av intervjun kommer att användas i arbetet. Den insamlade informationen kommer att förvaras inlåst och enbart behandlas av mig. Då arbetet är godkänt kommer allt material att förstöras.

Jag bifogar min intervjuguide så att du ska ha möjlighet att före intervjun titta och fundera.

Med vänliga hälsningar

Marie Nilsson

BILAGA 2

Intervjuguide

1. Har du några erfarenheter från området som jag forskar kring?
Om ja, beskriv kortfattat dina erfarenheter.

2. Känner du att du har tillräckliga kunskaper för att hantera barn/elever med beteendeproblematik? Om ja, vilka kunskaper besitter du?

3. På vilket sätt tycker du att elevhälsan/specialpedagogen kan hjälpa och stötta barn/elever med problematiska beteenden?

4. På vilket sätt tycker du att elevhälsan/ specialpedagogen kan hjälpa och stötta läraren i arbetet med problematiska beteenden hos barn/elever?

5. Tror du att det är effektivast med direkta handlingar från specialpedagogen till barnet/eleven, eller handledning från specialpedagogen till läraren så att läraren sedan kan hantera situationen?

6. Beteendeproblem hos barn/elever i klassen, beror det alltid på barnet/eleven eller kan det enligt din uppfattning ha något med de vuxna att göra?

7. Hur mycket ska läraren själv försöka innan läraren ber om hjälp av elevhälsa/specialpedagog?

8. Vilken hjälp kan man förväntas få av elevhälsa/specialpedagog enligt din uppfattning?

9. Varför blir det ofta så att specialpedagogen förväntas arbeta med detta och inte läraren? Går det enligt din mening att förändra? Om ja, hur?

10. Vad är dina tankar om att vi får sådana beteenden hos barn/elever?

11. Har du några egna tankar och funderingar kring ämnet som du tycker kan tillföra något och som jag bör ha med i mitt forskningsarbete?